

Από το “ΕΜΕΙΣ” του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν στις σύγχρονες τεχνικές ελέγχου.

Πειθαρχία – Δυστοπία – Ανθρωπινότητα

Το φουτουριστικό μυθιστόρημα «Εμείς» [Mbl] (γράφηκε το 1921, εκδόθηκε το 1927) εκτυλίσσεται μετά από έναν διακοσαετή παγκόσμιο πόλεμο. Στον πλανήτη Γη δεν υπάρχει πια παρά ένα ολοκληρωτικό κράτος με το όνομα «Μονοκράτος», που ελέγχεται απόλυτα από τον «Ευεργέτη», τον πρόδρομο του «Μεγάλου Αδελφού». Το «Μονοκράτος» είναι περικλειστο από ένα τεράστιο γυάλινο τοίχος. Οι άνθρωποι δεν έχουν πια ονόματα αλλά κωδικούς από γράμματα και αριθμούς, δεν ονειρεύονται, δεν έχουν φαντασία. Η εσχάτη των ποινών είναι πρώτα η «φανταστεκτομή» κι έπειτα ο θάνατος. Οι κάτοικοι δεν αποκαλούνται άνθρωποι αλλά «Αριθμοί», ενώ έχουν παραχωρήσει όλα τους τα δικαιώματα και ελευθερίες στο Μονοκράτος. Αυτό καθορίζει σε ημερήσια βάση τη ζωή, την εργασία και τις ασχολίες τους, ακόμη και τις ερωτικές τους επαφές. Αυτό εξασφαλίζει την απόλυτη ηρεμία στην προγραμματισμένη ζωή τους, με άλλα λόγια την Ευτυχία τους. Και η ευτυχία τους εξασφαλίζεται με το να υποτάσσονται στη Λογική.

Το Μονοκράτος αποφασίζει να κυριαρχήσει διαπλανητικά, επιβάλλοντας τις «μαθηματικές», μηχανοποιημένες αξίες του για τον άνθρωπο σε νέους κόσμους μέσω ενός διαστημόπλοιου με το όνομα «Αφομοιωτής». Αν οι άλλοι πλανήτες δεν κατανοήσουν ότι τους φέρνει την «μαθηματικά σίγουρη ευτυχία» τότε το Μονοκράτος έχει την υποχρέωση να τους επιβάλει να γίνουν ευτυχισμένοι όπως προστάζει η δική του επιστημονικά τεκμηριωμένη λογική.

Παρά όλα αυτά, εκτός του γυάλινου τοίχους υπάρχουν ακόμα κάποιοι άνθρωποι. Εκεί επωάζεται η επανάσταση. Εκεί θα παρασυρθεί ο D-503, ο ίδιος ο κατασκευαστής του «Αφομοιωτή», από μια παράξενη γυναίκα που ερωτεύεται, την I-330. Και είναι αυτή που θα τον χρησιμοποιήσει για να καταληφθεί ο «Αφομοιωτής» από τους επαναστάτες. Η απόπειρα της I-330 δεν θα πετύχει. Τη τελευταία στιγμή ο D-503 θα ανακτήσει τη «διαύγειά» του και θα αποκαλύψει τα πάντα στον Ευεργέτη. Ξαναβρήκε την ευτυχία, ξεπέρασε την ασθένεια.

Τα ζητήματα που θέτει το «Εμείς» απασχολούν όλο και περισσότερους ανθρώπους σήμερα, με τις διαστάσεις που έχει λάβει παγκοσμίως η πανδημία. Αυτοπεριορισμός στο σπίτι, διάχυτος φόβος, απαγόρευση κυκλοφορίας, διακοπή του ρυθμού της ζωής όπως την ξέραμε λίγες μέρες πριν. Κι αν για την τρέχουσα περίοδο ανάλογα μέτρα είναι απολύτως αναγκαία για να αποφευχθεί η εξάπλωση του ιού, η ανησυχία για την επόμενη μέρα μεγαλώνει. Πώς θα είναι ο κόσμος μετά το τέλος της πανδημίας; Ποιά θα είναι η μορφή της ζωής;

Μήπως τα μέτρα που αναγκαστικά λαμβάνονται αυτή τη στιγμή για να αντιμετωπιστεί η μετάδοση του ιού, μπορούν εύκολα να αποκτήσουν τα χαρακτηριστικά ενός πειράματος μαζικού ελέγχου πληθυσμών; Μήπως μπαίνουμε σε μια περίοδο ενός νέου ολοκληρωτισμού τεχνολογικού τύπου, καθώς τα νεοφιλελεύθερα εργαλεία διαγωγής του βίου χρεωκοπούν, καθώς η αξία των νόμων της αγοράς αποδομείται στις συνειδήσεις όλο και περισσότερων ανθρώπων;

Η προσπάθεια μαζικής πειθάρχησης συνειδήσεων με το άλλωθι του φόβου και υποτιθέμενο σκοπό την ασφάλεια, την ησυχία και την ευτυχία των λαών ήταν ήδη μέρος της ζωής μας και πριν την πανδημία, οπότε και η ανησυχία για την επόμενη μέρα είναι φυσικό να εντείνεται, καθώς είναι και φυσικό η όρεξη των εξουσιαζόντων όπου γης να «ανοίγει».

Στη φουτουριστική δυστοπία του Ζαμιάτιν βρίσκουμε αρκετά ερεθίσματα και αφορμές κινητοποίησης της σκέψης και της φαντασίας μας. Παρ'όλη την κατάσταση εγκλεισμού και απο-ανθρωποποίησης των κατοίκων του Μονοκράτους, το ζωτικό ορμέμφυτο της Ανθρωπινότητας συνεχίζει να ανασαίνει εκτός των τοιχών, σε υπάρξεις που αρνούνται να υποταχθούν στους νόμους του Ευεργέτη, που επιμένουν να υποστηρίζουν τα αιτήματα της ίδιας της ζωής.

Από την άποψη αυτή, καθώς σήμερα αυτοπεριοριζόμαστε, χρειάζεται να είμαστε σε διαρκή εγρήγορση εδώ και τώρα, αναλαμβάνοντας κάθε πιθανή πρωτοβουλία κοινωνικής αλληλεγγύης. Αυτές τις ώρες, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, έχουμε ανάγκη ο ένας τον άλλο, έχουμε ανάγκη τη στήριξη, την αλληλεγγύη και τη συμπαράσταση. Την ίδια στιγμή χρειάζεται να προετοιμαζόμαστε για την επόμενη μέρα, όταν θα κληθούμε να επαναδιεκδικήσουμε το ζωτικό μας χώρο και χρόνο, για να ζήσουμε συλλογικά μια ζωή αξιοβίωτη, χωρίς ίχνος εκμετάλλευσης, εξαθλίωσης και ταπείνωσης ανθρώπου από άνθρωπο.

Σάββας Στρούμπος